

KŐHIDI ÁKOS

*egyetemi docens**SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar*

## A magánjogi csábítás<sup>[1]</sup>

### ABSZTRAKT

Jelen tanulmány a hajadonok fondorlattal történő elcsábítását követő hűtlen elhagyás magánjogi jogkövetkezményeit mutatja be, visszatekintve a nem vagyoni kártérítés kialakulására, kitérve az „eszmei” vagy „ideális” kár mibenlétére és kitekintve a témához kapcsolódó népi jogszokásokra is.

**Kulcsszavak:** hűtlen elhagyás ■ utaló magatartás ■ biztatási kár  
■ szexuális vendégbarátság ■ guzsajozás ■ Kranzgeld

### I. BEVEZETÉS

A XX. század elején járunk; egy férfiú, aki nem melleleg tisztos állással bírt, szerelmet vallott egy hölgynek és több ízben is azt hangoztatta neki, hogy el kívánja venni őt feleségül. A hölgy ennek eredményként a házasság megkötése előtt nemi kapcsolatot létesített a férfiúval. A férfiú ezt követően nem sokkal úgy döntött, hogy ráér még a nősüléssel, és nem vette el a hölgyet, akinek a családja addigra már, megörülve a kiházásítás lehetőségének, jelentős mértékű költségekbe kezdett. Megvásárolták a kelengyét, a közös háztartást szolgáló berendezési és felszerelési tárgyak egy részét, többször megajándékozták, etették-itatták a reménybeli férjet. Ki és miért felelt ebben az esetben?

[1] Jelen írás Kőhidi Ákos: A magánjogi csábítás egyes vonatkozásairól c. írásának (In: Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára. Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 147-157.) rövidített, másodközzölt változata.

## II. AZ ELJEGYZÉS JOGI JELLEGE

Az eljegyzést a magánjogtudomány szerződésnek minősítette, azon belül is leginkább előszerződésként fogták fel. Felmerül a kérdés, hogy az előszerződés alapján kötendő szerződésnek a házasságot tekintették-e, illetve fennállt-e az alakazonosság kritériuma a két jogügylet között. Végso soron az ebből az ügyletről keletkező kötelemre, mint *naturalis obligatio*ra tekintettek. Bár szerződési voltát elismerték, de egyrésztől keresettel (értelemszerűen) nem lehetett kikényszeríteni a házasságot, másrésztől az eljegyzést nem lehetett szerződést biztosító mellékkötelezettségekkel megerősíteni.

Arra azonban volt mód, hogy a házasságot mellékkötelezettséggel biztosítsák. Ilyen volt a katonatisztek körében a kaució intézménye, amellyel már Jókai Mór 1877-es Névtelen vár című művében is találkozhatunk. „A polgári osztály leányainak moráljához tartozott a katonatisztek társaságát perhorreskálni,<sup>[2]</sup> aminek igen jogosult magyarázata az, hogy a katonatiszt nősüléséhez kaució kívántatott, s az a legkisebb alhadnagynál is ötezer forintban volt megállapítva, három húszast számítva egy forintra, és így feljebb. Ahol tehát nem volt fölösleges a kaució, ott nem volt fölösleges a cautela.<sup>[3]</sup> A tisztak társasága csak a gazdagok számára volt ajánlatos.”

Emellett a mással történt eljegyzést, akár csak a ma hatályos szabályozás, az akkoriban hatályos, házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. törvény (továbbiakban: Ht.) sem tekintette házassági akadálnak. Továbbá a szerelmi vallomás önmagában véve nem minősült eljegyzésnek, de természetesen lehetséges volt, hogy egyben az eljegyzési akaratot is kifejezze, ebben az esetben – minthogy kötelező alaki előírásról az eljegyzés vonatkozásában nem beszélhetünk – az eljegyzés érvényes létrejötte megállapítható volt. Bár – mint már megjegyeztem – az eljegyzésből kikényszeríthető kötelezettség a házasság megkötésére nem keletkezhett, a Ht. az egyoldalú, alaptalan visszalépéshez jogkövetkezményeket fűzött. Hogy mi minősül „alaptalannak”, azt a törvény nem határozta meg, így ezt a bírói mérlegelés körében kellett eldönteni. (Ilyen volt például: „a házasságkötés indokolatlan halogatása; a jegyes feslett, duhaj, pazar, vallástalan életmódja; az eljegyzés után támadt vagy megtudott ragadós, undorító, gyógyíthatatlan betegségek; a menyasszonynak mástól való terhessége; az ünnepélyes szerzetesi fogadalom; a felszenteltetés, ha nőtlenséggel jár, az öngyilkossági kísérlet.”)<sup>[4]</sup> Az határozottan megállapítható, hogy azok az okok, amelyek a házasság felbontására szolgálhattak, az eljegyzést is felbonthatták.

[2] Értsd: a katonatisztek társaságától megrémülni, tartózkodni tőlük.

[3] Értsd: óvatosság, elővigyázatosság.

[4] Raffay, 1909a, 279.

### III. KÁRTÉRÍTÉSI VONATKOZÁSOK

Ha a felbontás alapos ok nélkül történt, ez nyilván érintette a jegyajándék(ok) jogi sorsát, emellett azonban kártérítési követeléssel élhetett az elhagyott jegyes és ennek rokonai. Ha megfigyeljük, a Ht. vonatkozó szakasza egyszerre tartalmazott egy kártérítési, egy ajándék visszakövetelésével kapcsolatos és egy jogalap nélküli gazdagodás visszatérítésére vonatkozó rendelkezést.<sup>[5]</sup>

„Az a jegyes, a ki az eljegyzéstől alapos ok nélkül visszalépett vagy a másik jegyesnek a visszalépésre alapos okot szolgáltatott, a másik jegyesnek és rokonainak a kötendő házasság czéljából tett kiadások erejéig kártérítéssel tartozik; és köteles azt, a mit neki a másik jegyes vagy annak rokona a kötendő házasság okából ajándékozott vagy az eljegyzés jeléül adott, természetben visszaadni, vagy ha ennek helye nem lehet, értékét gazdagodása erejéig megtéríteni; a másik jegyes vagy annak rokona által a kötendő házasság okából részére tett ajándékozási ígéret pedig hatályát veszti.” (Ht. 3. §)

A bírói gyakorlat szerint az eljegyzéstől kártérítési kötelezettség nélkül visszaléphetett a férfi a nő szüzességének hiánya miatt, ennek a későbbiek szempontjából lesz jelentősége. A kár megtérítésének lehetősége korlátozott volt, ugyanis csak a ténylegesen felmerült károkat (*damnum emergens*) lehetett követelni, így az elmaradt haszon (*lucrum cessans*) követelése kizárt volt, ez egyébként kivétel volt a teljes kártérítés már akkor is élő követelményéhez képest. Meg kellett például téríteni az „erkölcsi” kár mellett a szülési költséget, de a munkavégzés elmulasztásából eredő kárt nem.

Az eljegyzésszegéssel okozott, nem vagyoni kártérítési igények megítélésével kapcsolatban a korabeli bírói gyakorlat ingadozó volt. Egy 1915-ös ítélet szerint „a jegyességnek jogos ok nélkül való felbontása esetén nincs tételes jogalap arra, hogy a jövőben bekövetkező eshetőség – t. i. a férjhezmenés esetleges elmaradása – folytán a jelenben előállható erkölcsi kár vagyoni ellenértéke megítéltessék”.<sup>[6]</sup> Egy 1920-as esetben azonban a bíróság kifejtette: „elégítétel jár a menyasszonynak az eljegyzésszegésből eredő kedélyi bántalomért, mely jövőendő házasságkötését is megnehezíti”.<sup>[7]</sup> Az ítélezési gyakorlatban az első világháború jelentett időbeli választóvonalat: „Az első világháborút megelőzően a csábítás nem keletkeztetett-jogellenességet addig, amíg az büntető tényállást nem valósított meg, mert a nő beleegyezése megszüntette a jogellenességet. Az első világháborút követően viszont a társadalom úgy ítélte meg, hogy „a nőnek erkölcsi épsége ellen elkövetett cselekedet a nő személye ellen irányuló, a jó erkölcsökbe ütköző tiltott cselekmény akkoris, ha abban nem ismerhetők fel azok a tényező elemek, amelyek a cselekedetet büntető törvények szempontjából büntetendő cselekedetté minősítik”.<sup>[8]</sup>

[5] Hasonló rendelkezéseket találhatunk mindmáig a BGB-ben, 1297-1302. §.

[6] Szladits – Fürst, 1935, 160. (Rp. II. 3830/1915.).

[7] Szladits – Fürst, 1935, 160. (P. III. 85/1920.).

[8] Mireisz, 2012, 10.

## IV. A SZÜZESSÉG MEGÍTÉLÉSE

Logikus gondolat mentén haladva eljuthatunk odáig, hogy nem is a vásárolt ruhák és egyéb okafogyottá vált költségek jelenthették az igazi kárt. Ugyanis a társadalmi közfelfogás szerint (leginkább az akkori zártabb társadalmi osztályok erkölcsi normarendszeréből kiindulva) az eset kapcsán felmerülő talán egyik legjelentősebb „kárnak” a szüzesség elvesztését tekinthetjük. Ugyanis „hasonlóképpen kell gondolkozni a testnek megéktelelenítéséről is, mely a megsérült személynek szerencsésjét akadályoztatja, p.o. a virágzó szűznek, ifjúnak...”<sup>[9]</sup> Az egyénre reflektáló társadalmi közeg tudatában megnyilvánuló negatív változás, az egyén életkilátásainak beszűkülése, mint a nem vagyoni hátrány többször hivatkozott fogalmi feltétele, fennállhatott, hiszen vélelmezhető volt, hogy a lány többé már nem *virgo intacta*. A téma kutatását megelőzően azt vélelmeztem, hogy a XX. század elején a szexuális életet sokkal szigorúbb erkölcsi szabályok határozták meg, azaz, hogy elődeink ilyen téren erkölcsösebbek voltak. Ezért fellapoztam a Tárkány Szücs Ernő által leírt, a témához kapcsolódó jogi népszokásokat. Meg kellett állapítanom, hogy bár intézményes keretek között, de szexuális devianciák bőven akadtak. Ilyen volt például a szexuális vendégbarátság intézménye,<sup>[10]</sup> amely esetében a szállásadó házigazda az idegen vendég részére felajánlotta éjszakai hálótársul feleségét vagy családtagjainak valamelyikét. Gondolhatunk továbbá – némileg eufemizálva – a házasság előtti megbizonyosodást elősegítő guzsajozás intézményére: „Guzsajasba a leány hívja a legényt, a meghívat barátnője eszközli. Csak ha már össze vannak szokva, akkor mehet a legény magától, illetve mondhatja a leánynak, hogy elmegy hozzá guzsajasba. Általában kedd, csütörtök és szombat este a guzsajas ideje. Ilyenkor a legény együtt hál a szeretőjével...”<sup>[11]</sup> A guzsajozás, amely nevét vélhetően a fonóba járásról kaphatta, nyilván nem mindig végződött házassággal. De gondolhatunk magára a próbaházasságra, a vadházasságra, vagy akár a nemzótárs intézményére is (ha a feleségnek a férjtől nem születhetett gyermeke, a férj – jellemzően másik faluból – hívott idegen férfit feleségéhez. A férj az esetleges „szívességért” jellemzően pálinkával fizetett).

Maga a bíróság is ingadozó volt a szüzesség megítélésével kapcsolatban: meg kell jegyezni, hogy bár a nő mástól való terhessége a házasság esetében érvénytelenségi okként szolgálhatott, ilyenre a szüzesség hiánya önmagában nem vezethetett, mert az a házasság céljának megfelelő életközösség folytatását nem zárta ki (ld. a Curia 5751.1898. számú döntése). Megtámadható volt azonban a házasság megtévesztés miatt, ha a megtévesztés a másik házastársnak lényeges személyi tulajdonságaira vonatkozott (Ht. 55. §). Így akár a szüzesség hiányára való hivatkozással is.

[9] Czövek István gondolatait idézi: Petrik, 2002, 18.

[10] Tárkány Szücs, 2003, 285.

[11] Tárkány Szücs, 2003, 266-267.

## V. VAGYONI KÁR VAGY NEM VAGYONI HÁTRÁNY

Azt a nyilvánvaló ténytet azonban nem lehet elfelejteni, hogy 1928-ig a nem vagyoni kár egységes és „quasi normatív” intézménye még ismeretlen, pontosabban halvány előképei léteztek csupán (az egyes külön törvényekben nevesített fájdalomdíjjal), illetve a század eleji tervezetek szűk körben alkalmazható nem vagyoni kártérítésével). Ennek tükrében érthető Raffay Ferenc 1909-es megalapítása, mely szerint „ideális kár” (a német dogmatika így nevezte az eszmei hátrányt) a szüzesség elvesztéséért nem ítéhető meg (bár már ekkor is lehetett ezzel ellentétes döntéseket találni).<sup>[12]</sup>

Lehetne azonban amellet is érvelni, hogy a személyiség sérelmét, a nem vagyoni hátrányt jogilag nem értékeljük, hanem tisztán a vagyoni következmények oldaláról közelítünk.<sup>[13]</sup> Vagyis abban a korban, ahol a közfelfogás szerint elfogadható és gazdaságilag racionális döntés volt, hogy a nő feladja munkáját, mert házasságra lép egy férfival, kimutatható-e az, hogy az illetőt vagyoni hátrány érte amiatt, hogy vélhetően nehezebben, vagy adott esetben egyáltalán nem talált férjet? Már Mózes II. könyvének 22. fejezetében a 16–17. versben találhatunk erre vonatkozó utalást: „Ha valaki hajadont csábít el, aki nincs eljegyezve, és vele hál: jegyajándékkal jegyezze azt el magának feleségül. Ha annak atyja nem akarja azt néki adni: annyi pénzt adjon, amennyi a hajadonok jegyajándéka.” Azaz összefoglalva akkor, ha házassági esélyei csökkentek. Hiszen már önmagában az elhagyás ténye is rossz fényt vetett az elhagyott nőre, annak hírnevére, ezzel kapcsolatban pedig egyfajta direkt vagyoni érdeksérelem is kimutatható volt. „Az elcsábított lánynak oly összeg jár kártérítésül, melynek birtokában férjhezmenésének az esélyei abban az arányban növekednek, mint amelyben azokat a csábító jogellenes cselekményével csökkentette.”<sup>[14]</sup> Ács Tamás ezzel kapcsolatban Gál Dezső 1910-ben megfogalmazott gondolatait idézi: „bár a nőnek szüzessége nem feltétlen kelléke, a mindennapi tapasztalat bizonyítja, hogy a szüzességét veszített leány a megvetés egy bizonyos nemének van kitéve és férjhezmenetele – ami a nőnek természetszerű hivatása – meg van nehezítve, viszont az így fogyatékos szüzességű leány is elérheti hivatásszerű célját, a férjhezmenetelt, ha társadalmi állását tekintve jelentékenyebb vagyona van”.<sup>[15]</sup> Ennek némileg ellentmondva, Dezső Gyula így vélekedett 1917-ben: „A házasság nem nyereséges üzlet, sem pedig ellátási intézet sem a nő, sem pedig a férfi részéről” – ezért vagyoni érdeket sem érdemes kutatni a magáncsábításnál.<sup>[16]</sup> Erre való utalást találhatunk a korabeli német joggyakorlattal kapcsolatban is: a kártérítés megállapítása során figyelembe veszik a felek vagyoni helyzetét, abban

[12] Raffay F. utal például Reiner János A szerződésen kívüli kártérítési kötelmek című, 1884-es művének 126. és 148. lapjára.

[13] Tették ezt a bíróságok 1953-1977 között is.

[14] Szladits – Fürst, 1935, 160. (P. III. 6331/1924.).

[15] Ács, 1993, 265.

[16] Ács, 1993, 265.

a vonatkozásban, hogy az eljegyzés mennyivel csökkentette egy másik lehetséges házasság esélyét.<sup>[17]</sup>

Visszatérve a korabeli magyar joggyakorlathoz, arra is találunk utalást, hogy a jogsértést önmagában nem a defloráció jelentette, hanem az ehhez kapcsolódó hírnévsérelem: „erkölcsi kár megtérítésére csak tisztességes leány tarthat igényt, már pedig az a leány, aki az első nemi érintkezés után a házasságon kívüli nemi viszonyt hónapokon át folytatja és így állandósítja, a tisztességét elveszített leánynak tekintendő.”<sup>[18]</sup> „..kivéve, ha a nő a komoly házassági ígéletbe vetett bizalom folytán, az ígélet beváltásának lehetősége mellett, annak reményében tartotta fenn a nemi viszonyt vagy ha a csábítóval szemben függő helyzetben volt.”<sup>[19]</sup> Továbbá: „nem tisztességes és így csábítás címén kártérítést nem követelhet az a leány, aki tudta, hogy a csábító házasesember”<sup>[20]</sup> Ezt támasztja alá a következő, 1921-es bírósági ítélet is: „Aki házassági ítélet tételével, vagyis csábítással, hajadon leányt szüzességétől megfoszt, kártérítéssel tartozik ugyan, de az ily nőnek nincs kártérítéshez jogos igénye abban az esetben, ha azzal a férfival, aki szüzességét elvette utóbb ágyassági viszonyt folytat. Ily esetben ugyanis a nő nyilvánvalólag megbocsátja a rajta okozott sérelmet, minélfogva kártérítés már nem a nemi érintetlenségtől való megfosztásért járna, hanem az ágyassági viszony jutalma lenne, már pedig a jó erkölcsök fogalmával össze nem egyeztethető ágyassági viszonyból folyóan bírói úton, követelés sikerrel nem érvényesíthető.”<sup>[21]</sup>

Az eddig elmondottakkal kapcsolatban akár Frank Ignác gondolataira<sup>[22]</sup> is visszatekinthetünk: „régii jogunkban a szenvedett fájdalom fejében mindig járt jutalom s a leány vagy fiú személyében számba kellett venni megakasztott jövőendő szerencséjét is”. Eszerint az ideálisnak nevezett kár is megtérítendő volt, Raffay azonban 1909-ben megjegyzi: „élő jogunk itt visszaesést mutat, éppen úgy, mint a személyiségi jogok védelménél”. Hozzá kell azonban tennem, hogy a szüzesség elvesztése miatti kár kérdését leginkább erkölcsi tisztaság, nemi erőszak általi elrablása kapcsán citálták a szerzők.

A házasság megkötéséhez, ill. elhálásához az előbb fejtegetett közvetett gazdasági, társadalmi előnyök mellett közvetlen vagyoni jogi hatások, intézmények is kapcsolódtak. Ilyen volt pl. a nő számára nem éppen előnytelen hitbér intézménye is. Amely a feleséget a házasság végrehajtásáért, tulajdonképpen a házasság „elhálásáért” jutalmul illette meg a házasság megszűnése esetére. Voltak olyan nézetek, hogy ez a jogosultság nem az elhálással, hanem az ilyenemű házastársi kötelezettség állandó teljesítésével illette meg a nőt.<sup>[23]</sup> Ez az intézmény azonban a Ht.-ben már nem jelent meg.

[17] Markesinis – Unberath, 2002, 983.

[18] Szladits – Fürst, 1935, 160. (P. III. 7174/1929).

[19] Szladits – Fürst, 1935, 648. (P. III. 4795/1930).

[20] Szladits – Fürst, 1935, 646. (P. III. 4186/1930).

[21] Szladits – Fürst, 1935, 647. (3257/1921.).

[22] Raffay, 1909b, 218.

[23] Raffay, 1909a, 458.

Mivel a kártérítési követelés normatív keretei miatt nem lehetett teljeskörű, így végső soron vagyoni kártérítést elmaradt „haszon” címén lehetett volna követelni, amit azonban a Ht. már idézett szakasza nem tett lehetővé. Ám felmerül a kérdés, hogy az eljegyző férfi megnyilvánulását, szándékos magatartását összességében vizsgálva nem lehetne-e az adott esetben bízattási kárt megítélni. Miután Villányi Fürst László – részben az angol *estoppel* mintájára – 1929-ben kidolgozta ennek elméletét, akár utaló magatartásra történő hivatkozással is lehetett volna kártérítést követelni a házassági ígéret visszavonása esetében. Ez azért is jelentett volna könnyebbséget, hiszen az utaló magatartás alkalmazása esetén nem kell vizsgálnunk a jogellenességet, ugyanis ez megállapításának nem feltétele. Itt azonban ismét azzal a problémával szembesülünk, hogy az Magánjogi Törvényjavaslat rendszerében még korlátozott volt a nem vagyoni károk megítélésének lehetősége (pontosabban fogalmilag körülhatárolt).

A szüzesség elvesztése kapcsán azonban nem feltétlenül kell az utaló magatartáshoz nyúlnunk, ugyanis a kár végső okozója nem a nő magatartása, hanem a kár releváns oka a férfi annak tudatában történő későbbi visszalépése, hogy a nőt házassági ígéret hatására deflorálta. Ahogy pedig Szladits is megjegyzi: a nő beleegyezésének nincs jogellenességet kizáró hatása a nő nemi érintetlensége tekintetében. Bár Szladits úgy fogalmaz, hogy az ilyen beleegyező nyilatkozat nem hatályos, és ezért nem zárja ki a jogellenességet.<sup>[24]</sup> Miért hatályosságról ír Szladits? A beleegyező nyilatkozatot úgy fogták fel, mint ami feltételes, és a feltétel a házassági ígéret be nem tartása esetén nem teljesül, így a nyilatkozat nem lehet hatályos, ezáltal pedig nem zárhatja ki a jogellenességet. Hovatovább „...a magánjogi csábítás fogalmi körébe tartozik, ha a nő kijelenti, hogy a házassági ígérettel kapcsolatos állandó rábírési törekvés közben a szüzességben való kétkedés eloszlata is belejártzott a nemi odaadásba”.<sup>[25]</sup>

Véleményem szerint nem a nyilatkozat hatályosságára vagy érvénytelenségére (pl. megtévesztése esetén ez is elképzelhető) kellene hivatkozni. Ugyanis a kár releváns oka nem maga a nemi aktus, mivel ez a házasság megkötése esetén semmilyen kárt nem okozna, sokkal inkább a férfi későbbi visszalépése, ill. egyéb magatartása, amely a jó hírnév sérelméhez vezethet. Ezt támasztja alá a Szladits által is hivatkozott olasz bírói gyakorlat,<sup>[26]</sup> mely szerint „nem a szüzesség elvesztése a kártérítés alapja, hanem a csábítás, melynek következtében megromlik a nő társadalmi helyzete”. Ezáltal kártérítés akkor is megítélhető lett volna, ha a defloráció nem történik meg, de a csábító a nő becsületét egyébként sértő magatartást követ el (pl. igaztalan tények híresztelésével).

A német jogirodalomban is ismert volt a szüzesség elvesztése miatt megítélt ún. „*Kranzgeld*”, amelyet leginkább szalmapénzként fordíthatunk. Az intézmény nevét egy szalmakoszorúról kapta, melyet a nem szűz, házasulandó nőnek kellett viselni, egyfajta megszégyenítés gyanánt. A magyar népszokások között és

[24] Szladits, 1941, 650.

[25] Szladits, 1941, 650. (P.III. 7720/1929).

[26] Szladits, 1941, 651.

az irodalomban is találkozhatunk vele. Gyöngyösi István 1735-ben megjelent A Marssal társalkodó Murányi Venus című munkájában például a következőket írja: "Pénzért mind jót s gonoszt szaporán mívelnek,/ Az szűz koszorúk is szalmagúzsra kelnek,/ Bokrártás süvegek rút porban hevernek,/ Szép régi hírt-nevet mocsokban kevernek."

A német bírósági gyakorlatban egyébként a szüzesség elvesztése miatti ideális károk megtérítését a BGB, azóta már hatályon kívül helyezett, 1300. §-a alapján lehetett követelni.<sup>[27]</sup> A szakasz a BGB hatálybalépésétől, azaz 1900-tól egészen 1998-ig megtalálható volt a törvényben. Bár 1970-es évek elejéről található az utolsó olyan eset, amelyben még alkalmazták. A judikatúra lassan kivezette azt a BGB-ből.

A századelőn a Curia gyakorlatában is fokozatosan feltört az a bírói szemlélet, hogy e sérelmeket (a házassági kilátások csökkenésének ténye és ennek vagyoni hatásai miatt) mintegy vagyoni köntösbe burkolva kompenzálják. Majd esetről esetre kifejtették, hogy a „magánjogi csábítás” vagy az „eljegyzésszegés” sérti a tisztességet, a becsületet, valamint az önérvényesítés jogát. 1953-tól azonban ilyen károk megítélésre már egyáltalán nem volt lehetőség. Valójában Lábady Tamás szerint az intézmény már 1953 előtt válságba jutott, és ha megfigyeljük, pont az általunk tárgyalt esetkör kapcsán jelentkeztek ennek első jelei. 1951-ben ugyanis „már elutasította a Legfelsőbb Bíróság az erkölcsi elégtétel iránti igényt a nem vagyoni kártérítés akkori időszakának legkirívóbb esetében, az ún. magánjogi csábításnál. A döntés indokolásában a felsőbbbíróság már előrevetítette az egész intézmény elvetését, amikor kifejtette, hogy »jellegzetes kapitalista szemlélet az, hogy pénzzel minden megszerezhető és megváltható.«<sup>[28]</sup>

## VI. ZÁRÓ GONDOLATOK

Jelenlegi magánjogi szabályaink szerint bízattási kárként a nem vagyoni hátrány megtérítése is követelhető lenne, amennyiben elfogadjuk, hogy a kárt közvetlenül a károsult magatartása okozza. Esetünkben azonban nem bizonyos, hogy megtalálnánk azt a személyhez fűződő jogot, amelyet az adott magatartás jogellenesen sértett. Tehát míg annak idején azért volt nehézkes nem vagyoni kártérítést követelni, mert az utaló magatartás jogintézménye mai formájában még nem létezett, addig ma – bár a jogintézmény létezik és alkalmazása nem

[27] „Hat eine unbescholtene Verlobte ihrem Verlobten die Beiwohnung gestattet, so kann sie, wenn die Voraussetzungen des § 1298 BGB oder des § 1299 BGB vorliegen, auch wegen des Schadens, der nicht Vermögensschaden ist, eine billige Entschädigung in Geld verlangen” (BGB 1300. §). A szakaszt 1957-től az NDK-ban a szocialista polgári jog szellemével összhangban nem alkalmazták. A német joghallgatók körében az 1300. §-al kapcsolatban az alábbi szóvicc terjedt el: „Der Bräutigam ist ganz verwundert, denn die Braut klagt aus dreizehnhundert”. Magyarul valahogy így adhatnánk vissza: „A vőlegénynek csaknem leesik az álla, ha a menyasszony az ezerháromszázast citálja.”

[28] Lábady, 1992, 15.



korlátozott – a társadalmi viszonyok és az erkölcs változásaival egész egyszerűen jelen eset nem kerülhetne annak hatókörébe, hiszen a szüzesség a jogi és az általános társadalmi értékítélet szerint is devalválódott. Íme a *desuetudo* egy ékes példája. Az eset mindenképpen rávilágít arra, hogy a nem vagyoni hátrány megítélésének történelmi kontextusait, az erkölcsben bekövetkező mozgásokat is érdemes vizsgálni. Ennek érzékeltetésére ismét Lábady Tamás gondolatait idézem: „Eszmei kártérítés járt a lelki fájdalom okozása és a megszegyenítés, megalázás miatt is. Az erkölcsi életen, a női szemérmes esett sérelmeket a bíróságok – a kor erkölcsi értékrendjének megfelelően – védelmezték, s az ún. deflorációs perekben korántsem valamiféle »álszemérem«, hanem a kor nőtársadalmának – tegyük hozzá: a mainál sokkal vonzóbb szemérmességet tükröző – szubjektív erkölcsi igényessége manifesztálódott.”<sup>[29]</sup> Az esetet és az ahhoz kapcsolódó gondolatokat a házasság intézményéhez kötődő vagyoni externáliákkal kapcsolatban gondoltam találó példának. A magánjogi csábítás a magánjogtörténet egy színes mementójaként jelzi azt a korszakhatárt, ahonnan a személyiségi jogok kazuisztikus védelméből a jog a személyiség generális védelme felé lépett.

## IRODALOM

- Ács Tamás (1993): Nem vagyoni kártérítés. In: Harmathy Attila – Csakurda Ottó (szerk.): *Polgári jogi dolgozatok*. MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, Budapest.
- Lábady Tamás (1992): *A nem vagyoni kártérítés újabb bírói gyakorlata*. ELTE Jogi Továbbképző, Budapest.
- Markesinis, Basil S. – Unberath, Hannes (2002): *The German Law of Torts. A Comparative Treatise*. Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon.
- Mireisz Tímea (2012): A nem vagyoni kártérítés fejlődése a magyar jogtörténetben, különös tekintettel a XX. század első harmadának bírói gyakorlatára. In: *Joghistoria*. XVII. évf., 4. szám.
- Petrik Ferenc (2002): *Kártérítési jog*. HVG-Orac, Budapest.
- Raffay Ferenc (1909a): *A magyar magánjog kézikönyve, első kötet*. Benkő Gyula, Budapest.
- Raffay Ferenc (1909b): *A magyar magánjog kézikönyve, második kötet*. Benkő Gyula, Budapest.
- Szladits Károly (1941): *Magyar Magánjog. Első kötet. Általános rész. Személyi jog*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest.
- Szladits Károly – Fürst László (1935): *A magyar bírói gyakorlat*. Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest.
- Tárkány Szücs Ernő (2003): *Magyar jogi népszokások*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

[29] Lábady, 1992, 28.



Jogász tablók a Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar épületében  
(Fotó: Kasznár Katalin)